Flexibilisering van arbeidsmarkt blijft toenemen

‘Flexwerker verdient meer zekerheid’

Nog maar zelden krijgen werknemers direct een vast contract aangeboden, meldde uitkeringsinstantie UWV dit voorjaar. UWV telde er nog slechts 2000 in 2011. En al trekken deskundigen de extreme cijfers in twijfel, ook zij signaleren dat het aantal flexibele contracten toeneemt. Dat vraagt volgens hen maatregelen die flexwerkers meer zekerheid bieden.

TEKST *Felix de Fijter* **FOTO** *David Rozing/Hollandse Hoogte*

‘Het vaste contract lijkt met uitsterven bedreigd’, schreef *NRC Handelsblad* daags na de publicatie van de cijfers van UWV. De uitkeringsinstantie had laten weten dat het aantal nieuwe vaste contracten was gedaald van 83.000 in 2010 naar 2000 vorig jaar. Het UWV zocht de verklaring in het economische ontij en de onzekerheid van werkgevers, maar helemaal begrijpen deed het UWV het toch niet, zo schrijft de krant.
Volgens directeur Aart van der Gaag van de branchevereniging voor uitzendondernemingen ABU is dat laatste niet zo verwonderlijk. ‘Er klopt namelijk niets van dat onderzoek. Het is in strijd met de trends die we de afgelopen decennia waarnemen en strookt ook niet met de getallen van het Centraal Bureau voor de Statistiek. Ik sprak recent een werkgever die vorig jaar 156 man vast in dienst heeft aangenomen. Alleen hij zou hiermee al verantwoordelijk zijn voor bijna 8 procent van de vaste dienstverbanden. De cijfers kunnen gewoon niet kloppen.’

Arbeidseconoom Ronald Dekker, verbonden aan de Universiteit van Tilburg, herkent het wantrouwen van Van der Gaag bij andere deskundigen. ‘Er zijn collega’s die denken dat er een meetprobleempje kleeft aan het rapport.’ Zelf heeft Dekker ook z’n vraagtekens, ‘maar de daling past wel een beetje in het beeld dat we de afgelopen tien jaar waarnemen.’ Een beeld van verdere flexibilisering, minder vaste aanstellingen, meer tijdelijke contracten en – sinds het uitbreken van de diverse crises – huiverige werkgevers.

Werkgevers gebruiken tijdelijke contracten om hun risico’s te beperken

‘Een omvangrijk onderzoek waaraan ik zelf heb meegewerkt, wijst bijvoorbeeld uit dat het aantal werknemers met tijdelijke contracten dat doorstroomt naar een vaste aanstelling ten opzichte van eind jaren negentig significant is gedaald’, aldus de econoom. Zette in die tijd nog 40 procent van de tijdelijke werkkrachten uiteindelijk z’n handtekening onder een vast contract, in 2011 daalde dat tot 20 procent. ‘Maar dat betekent dus nog steeds dat er veel meer dan 2000 mensen een vast contract krijgen.’ Bovendien heeft een ruime meerderheid van de beroepsbevolking nog steeds een vast dienstverband, zegt Dekker. ‘Vijf jaar geleden was dat 80 procent. Nu is dat 75 procent. Een daling dus, maar niet één waarvan je achteroverslaat.’

Risico’s beperken

De scepsis over de recente UWV-cijfers neemt volgens Dekker echter niet weg dat er duidelijke verschuivingen zichtbaar zijn op de arbeidsmarkt. ‘Werkgevers schakelen tijdelijk personeel minder in vanwege hun specifieke vaardigheden, benodigde kennis voor een bepaald project of ten behoeve van een concrete doelstelling. Ze hanteren het tijdelijke contract, ook als het om structurele werkzaamheden gaat, steeds vaker als instrument om hun risico’s te beperken.’

‘En dat is best begrijpelijk’, vindt Van der Gaag. ‘In economisch magere tijden mijd je als onderneming te grote risico’s.’ De ABU-directeur zag de vraag naar flexibele arbeidskrachten de afgelopen vijftien jaar geleidelijk toenemen. ‘Rondom het Flexakkoord in 1996 vormden flexibele arbeidskrachten ongeveer 19,5 procent van de werkzame beroepsbevolking. Vandaag de dag is dat bijna 25 procent. Al is dat inclusief zzp’ers, die formeel geen werknemers zijn.’

Van der Gaag verwacht niet dat die groei zal stagneren. Ook niet als de arbeidsmarkt – zoals wordt voorzien – de komende jaren almaar krapper wordt. ‘In sectoren waar vakbekwaam personeel schaars is, wordt wellicht een groter aantal vaste contracten afgesloten, maar ook de vraag naar flexibel personeel zal toenemen.’

De oorzaak van die stijging is volgens hem gelegen in het tempo van de economie. ‘De ene dag ben je als bedrijf winstgevend, een dag later loop je achter de feiten aan. Telecomaanbieder KPN bijvoorbeeld heeft verlies geboekt omdat het sms’en plots heeft afgedaan. De postsector maakte een soortgelijk proces al eerder door. En kijk eens naar de schoonmaakbranche: wie heeft nu nog een vaste schoonmaker in dienst? Om adequaat op die fluctuerende economie te kunnen anticiperen, wordt flexibiliteit alleen maar noodzakelijker. Ook als de economie straks weer floreert als nooit tevoren.’

Volgens Dekker is dat niet per se goed nieuws. ‘Voor de korte termijn is het vanuit het bedrijfsperspectief een logische oplossing om de inzet van flexibele mankracht te vergroten. Op de lange termijn heeft die aanpak echter z’n weerslag op de economie als geheel. Immers, tijdelijke contracten geven voor werkgevers minder aanleiding te

Vrijwel geen enkel bedrijf heeft nog eigen schoonmakers in dienst

investeren in scholing van personeel. Uiteindelijk heeft dat gevolgen voor de scholingsgraad en de kracht van Nederland als kenniseconomie.'

Meer perspectief

Dekker stelt dat arbeidskrachten in de flexibele schil meer perspectief geboden zou moeten worden. 'Bijvoorbeeld door werkgevers die veel van flexibele arbeidskrachten gebruik maken, meer te laten bijdragen aan een scholingspot of door die werkgevers fiscaal te stimuleren om tijdelijke krachten door te laten stromen naar een vast contract.' Ook moeten werkgevers uitkijken dat ze de betrokkenheid van personeel niet op het spel zetten, zegt Dekker. 'Werknemers werken niet graag voor zuinige werkgevers.' Volgens Van der Gaag kiezen flexibele werkkrachten veelal echter heel bewust voor een bestaan als flexkracht. 'Slechts 27 procent van de uitzendkrachten is daadwerkelijk op zoek naar een vaste baan. De grootste groep is zelfbewust en neemt z'n arbeidsleven in eigen hand. Deze mensen kiezen bijvoorbeeld voor een flexbaan om meer ruimte te krijgen voor vrijetijdsbesteding.' Juist vanwege die grote groep bewuste flexwerkers, pleit Van der Gaag ervoor de positie van tijdelijke krachten en ook van zzp'ers te verbeteren. 'De moeilijkheid die tijdelijke arbeidskrachten ondervinden bij het krijgen van een hypotheek of een deugdelijke pensioenregeling, doen geen recht aan de waarde van flexibele arbeidskrachten voor de Nederlandse economie. Nu wordt een forse groep van de arbeidsbevolking als het ware gestraft voor hun flexibele opstelling.'

Niet hervormen

Een nieuw kabinet zal in de ogen van Van der Gaag zeker werk moeten maken van die ongelijkheid. 'Het is tijd voor een herwaardering van de arbeidsmarkt.' Een hervorming, waarover sommige politici reppen, is volgens Van der Gaag overdreven. 'Internationaal bezien doen we het uitstekend. Kijk alleen maar naar de werkloosheidspercentages.' Daarmee is Dekker het eens. 'Een nieuw kabinet moet met z'n vingers van de arbeids-

Een flexibele arbeidsmarkt heeft Nederland alleen maar verder gebracht

markt afblijven. Er is echt niet zoveel mis mee. Wel moet de grote hoeveelheid mensen die afhankelijk is van flexibel werk meer zekerheid worden geboden. Bijvoorbeeld door werkgevers fiscaal te stimuleren om tijdelijke krachten sneller een vaste job aan te bieden of door werkzekerheid te bieden aan arbeidskrachten zonder vast contract. Maar over dergelijke initiatieven hoor ik nog maar heel weinig in politiek Den Haag.'

Van der Gaag constateert echter dat het met de werkzekerheid van veel flexibele werknemers wel goed zit. 'Toegegeven, een flexkracht wordt veel sneller ontslagen dan iemand met een vast contract. Maar zo'n flexkracht is ook veel korter werkloos. Flexwerkers vatten een ontslag niet zo zwaar op, maar zien het simpelweg als het eind van een plaatsing.' Zo eenvoudig is het volgens hem in veel gevallen ook. 'Van de 364.000 'crisis-werklozen' in 2010 vonden 132.000 door uitzending een nieuwe baan. Dat is 31 procent. Een flexibele arbeidsmarkt heeft Nederland alleen maar verder gebracht.' ■